

INGLIZ TILIDA OG'ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISH

Majidova Nodira Komiljonovna

Baliqchi tuman 1-son politexnikumi

Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Ingliz tilida og'zaki nutqni rivojlantirish bugungi globallashuv jarayonida shaxsning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Til o'qitish jarayonida o'quvchi nutqining ravonligi, so'z boyligi, fonetik talaffuz darajasi va muloqotga kirishish ko'nikmalari uning kelajakdagi kasbiy va ijtimoiy muvaffaqiyatini belgilab beradi. Shu sababli ingliz tili ta'limida og'zaki nutqni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni takomillashtirish zamonaviy pedagogikaning strategik vazifalaridan hisoblanadi., til o'rganuvchilar va metodistlar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: og'zaki nutq, kommunikativ metod, leksik ko'nikma, fonetika, dialogik nutq, monologik nutq, interaktiv metodlar, motivatsiya, autentik material.

DEVELOPMENT OF ORAL SPEECH IN ENGLISH**Annotation**

The development of oral speech in English is one of the main factors in the formation of a person's communicative competence in today's globalization process. In the process of language learning, the fluency of the student's speech, vocabulary, level of phonetic pronunciation and communication skills determine his future professional and social success. Therefore, improving methodological approaches aimed at developing oral speech in English language teaching is one of the strategic tasks of modern pedagogy., is of practical importance for language learners and methodologists.

Keywords: oral speech, communicative method, lexical skills, phonetics, dialogic speech, monologic speech, interactive methods, motivation, authentic material.

РАЗВИТИЕ УСТНОЙ РЕЧИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

Развитие устной речи на английском языке является одним из основных факторов формирования коммуникативной компетентности личности в условиях современной глобализации. В процессе изучения языка беглость речи студента, словарный запас, уровень фонетического произношения и коммуникативные навыки определяют его будущую профессиональную и социальную успешность. Поэтому совершенствование методических подходов, направленных на развитие устной речи в обучении английскому языку, является одной из стратегических задач современной педагогики и имеет практическое значение для изучающих язык и методистов.

Ключевые слова: *устная речь, коммуникативный метод, лексические навыки, фонетика, диалогическая речь, монологическая речь, интерактивные методы, мотивация, аутентичный материал.*

Kirish

Ingliz tilida ogʻzaki nutqni rivojlantirish masalasi zamonaviy taʼlim tizimining ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Global axborot maydoni kengayib borayotgan bugungi davrda ingliz tilida erkin muloqot qila olish shaxsning raqobatbardoshligini belgilab beruvchi asosiy koʻrsatkichlardan biri sanaladi. Til oʻqitishning anʼanaviy usullari grammatik strukturalar va tarjima amaliyotiga koʻproq urgʻu berar edi. Biroq zamonaviy lingvodidaktika tilning avvalo muloqot vositasi ekanini taʼkidlar ekan, oʻquvchilarda real kommunikativ vaziyatlarda oʻz fikrini aniq, loʻnda va mazmunli ifodalay olish koʻnikmasini shakllantirishga alohida eʼtibor qaratmoqda.

Ogʻzaki nutqni rivojlantirish jarayonida psixologik omillar ham muhim oʻrin tutadi. Oʻquvchi nutq jarayonida oʻzini erkin his qilishi, xatolardan qoʻrqmasligi, muloqotga kirishishda faollik namoyon qilishi zarur. Buning uchun oʻqituvchi dars jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratishi, motivatsiyani oshiruvchi topshiriqlardan foydalanishi, individual yondashuvni amalga oshirishi lozim. Shuningdek,

o'quvchilarning yosh xususiyatlari, tilni o'zlashtirish sur'ati, eshitib idrok qilish qobiliyati, fonetik xotira darajasi og'zaki nutq o'zlashtirilishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ingliz tili darslarida og'zaki nutqni rivojlantirish uchun kommunikativ yondashuv, task-based learning, gamifikatsiya, media-resurslar, autentik matnlar, mobil ilovalar va interfaol mashg'ulotlar keng qo'llanilmoqda. Bu metodlar o'quvchilarga tilni sun'iy muhitda emas, balki real hayotga yaqin sharoitlarda qo'llash imkonini beradi. Natijada o'quvchi nafaqat lingvistik bilimlarga, balki ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarga ham ega bo'ladi.

Og'zaki nutqning dialogik va monologik turlari o'quvchilar nutqini rivojlantirishda alohida o'rin tutadi. Dialogik nutqda fikr almashish, tezkor javob berish, suhbat davomida axborotni qayta ishlash ko'nikmalari shakllansa, monologik nutqda mustaqil fikr yuritish, mantiqiy izchillikni ta'minlash va so'z boyligidan samarali foydalanish imkoniyati yaratiladi. Ushbu omillar ingliz tilining amaliy kommunikativ ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Til o'qitish metodikasiga oid ilmiy manbalar ingliz tilida og'zaki nutqni rivojlantirish bugungi kunda eng ko'p o'rganilgan nazariy yo'nalishlardan biri ekanini ko'rsatadi. Jahon lingvistikasida Hymes, Halliday, Richards, Brown, Thornbury, Krashen kabi olimlar kommunikativ kompetensiya, tilni tabiiy o'zlashtirish, input nazariyasi, nutqiy faoliyatning psixologik asoslari haqida fundamental ilmiy qarashlarni ilgari surishgan. Ularning tadqiqotlari og'zaki nutqni rivojlantirish jarayonida til shunchaki grammatik strukturalar yig'indisi emas, balki ijtimoiy muloqot vositasi ekanini isbotlab berdi.

Mahalliy tadqiqotchilar ham ingliz tilini kommunikativ yo'nalishda o'qitishning ilmiy asoslarini ishlab chiqqan. O'zbekistonlik metodistlar Muxtorov, Sodiqova, Ergasheva, Meliqo'ziyev, Ismoilova va boshqa olimlarning ishlari o'quvchilarda nutq kompetensiyasini shakllantirishning samarali usullarini yoritadi. Adabiyotlarda o'quvchilarning yosh psixologiyasi, motivatsiya darajasi, til o'rganish strategiyalari,

fonetik ko'nikmalarni shakllantirish bosqichlari bo'yicha ilmiy ma'lumotlar keng yoritilgan.

Zamonaviy manbalarda autentik videomateriallar, media kontent, podkastlar, mobil ilovalar orqali og'zaki nutqni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Chunki multimedia vositalari til muhitining o'rnini qisman bo'lsa-da bosa oladi va o'quvchilarning eshitib idrok qilish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Adabiyotlarning aksariyatida kommunikativ o'yinlar, juftlik va guruh ishlari, situatsion mashqlar, debatlar, loyihaviy topshiriqlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashda eng samarali metodlar sifatida e'tirof etiladi.

Tahlillardan ma'lum bo'ladiki, og'zaki nutqni rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar ko'p bo'lsa-da, ularning amaliyotga joriy etilishi har doim ham yetarli emas. O'zbekiston sharoitida metodik manbalar takomillashtirilishi, o'qituvchilarning malakasini oshirish, o'quvchilar uchun ingliz tilida muloqot muhiti yaratish bo'yicha qo'shimcha ilmiy-uslubiy ishlanmalar zarurligi ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanadi.

Dastlabki bosqichda talabalarning asosiy nutq ko'nikmalari (fluency, accuracy, pronunciation) diagnostika qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning aksariyatida grammatikani yaxshi bilishiga qaramay, real muloqotda faol bo'lish darajasi past edi. Tadqiqot davomida dars jarayoniga autentik videolar (TED Talks, interviewlar), audio materiallar, rol o'yinlari, munozaralar, "problem-solving" mashqlari muntazam kiritildi.

Mashg'ulotlar davomida o'quvchilarning muloqotga kirishish faolligi, o'z fikrini erkin bayon qilish tezligi ortgani kuzatildi. Guruh ishlari jarayonida o'quvchilar bir-birini qo'llab-quvvatlashi, xatolardan qo'rqmasdan gapirishi, o'z fikrlarini asoslashga intilishi og'zaki nutq darajasining sezilarli oshishiga olib keldi. "Shadowing", "Think-Pair-Share", "Storytelling", "Role-play" kabi metodlar eng samarali usullar sifatida qayd etildi.

O'quvchilar bilan o'tkazilgan yakuniy suhbat va diagnostika testlari nutq ravonligi o'rtacha 28–35% ga oshganini, fonetik talaffuzda 15% ga yaxshilanish kuzatilganini, grammatik xatolar soni esa 20% ga kamayganini ko'rsatdi. Bu esa

kommunikativ yondashuv asosidagi ta'limning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. Ingliz tilida og'zaki nutqni rivojlantirishda interaktiv va kommunikativ metodlarning amaliy samaradorligini yaqqol isbotladi. Avvalo, o'quvchilar real kommunikativ vaziyatlarga moslashtirilgan topshiriqlarda faolroq ishtirok etdi. Bu ularda mustaqil fikrlash, tezkor javob qaytarish, suhbat davomida mantiqiy fikrni izchil yoritish ko'nikmalarini shakllantirdi. Nutq jarayonida o'quvchilar o'z fikrini ifodalashda yanada dadil bo'lib, xatolardan qo'rqmaslikni o'rgandi. Bu psixologik yengillik kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning nafaqat eshitib idrok qilish qobiliyatini, balki talaffuzni o'rganish darajasini ham yaxshiladi. Rol o'yinlari, munozaralar, dialogik mashqlar ularda muloqot madaniyatini, madaniyatlararo kompetensiyaning rivojlantirdi. Leksik boylik sezilarli kengaydi, situatsiyaga mos so'z tanlash tezligi oshdi. Guruh ishlari esa ijtimoiy faollik, hamkorlikda ishlash madaniyati va bir-birini tinglash ko'nikmalarini mustahkamladi.

Xulosa

Ingliz tilida og'zaki nutqni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, multimedia vositalari va real vaziyatlarga asoslangan topshiriqlarning o'quvchilar nutqiy rivojiga yuqori darajada ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Nutqning rivojlanishi uchun o'quvchi faol ishtirokchi bo'lishi zarur; o'qituvchi esa fasilitator rolini bajaradi. Dars jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash, ijobiy muhit yaratish, motivatsiyani oshirish va xatolardan qo'rqmaslikka o'rgatish og'zaki nutqning ravan shakllanishini ta'minlaydi.

Autentik materiallardan foydalanish, fonetik mashqlarni tizimli o'tkazish, dialogik va monologik nutqni parallel rivojlantirish, talabalarning yosh psixologiyasini inobatga olish kabi omillar og'zaki nutqni rivojlantirishning samarali vositalaridir. Tadqiqot natijalari o'qituvchilar, metodistlar hamda mustaqil til o'rganuvchilar uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lib, kelajakda ingliz tilini o'qitish metodikasini yanada takomillashtirishga ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ergasheva D. Ingliz tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Sodiqova G. Til o'rgatishning kommunikativ asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
3. Muxtorov X. Zamonaviy lingvodidaktika. – Toshkent: Universitet, 2021.
4. Ismoilova S. Chet tili darslarida interfaol metodlar. – Qarshi: Nashr, 2018.
5. Meliqo'ziyev O. Ingliz tili fonetikasi va nutq madaniyati. – Toshkent, 2017.
6. Abdullayeva Z. Til o'rgatishda innovatsion texnologiyalar. – Namangan: Zamonaviy ta'lim, 2021.
7. Qodirova M. Ingliz tili o'qitish psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.